

3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. – К.: Укр.Правнича Фондація. Вид-во Право, 1995. – 16 с.

4. Конституція України. - К.:Феміна, 1996. – 64 с.

5. Збірник міжнародних документів та нормативно-правових актів України з питань соціально-правового захисту дітей / М-во юстиції України, Редкол.: С. Р.Станік (голова) та ін.- 2-ге вид., допов.- К.:Логос,2001.-595 с.

Стрижак Л.

(наук. кер. – доц. Лобач К.В.)

студентка III курсу історичного факультету

Полтавського національного педагогічного університету

імені В. Г. Короленка

Соціально-економічні права військовослужбовців в Україні

В Україні, як і інших державах, права і обов'язки громадянина чітко прописані в Конституції України. Питання про права військовослужбовців завжди були важливими, але на сьогодні ця проблема стає все більш актуальною. Гарантії соціально-економічних прав і свобод військовослужбовців та їх обмеження, залишаються одними з найскладніших у теорії і практиці конституційного права.

Проблеми правового статусу військовослужбовців досліджували: І. Качан, В. Кириленко, А. Колодій, А. Олійник, В. Пашинський, В. Погорілко, Ю. Поніматченко, П. Рабінович та інші.

Мета статті полягає у дослідженні соціально-економічних гарантій прав військовослужбовців та шляхів їх реалізації.

Актуальність проблем захисту соціально-економічних прав обумовлена військово-політичною ситуацією в державі.

Ще з давніх часів у правових нормах, було визначено особливе місце військових людей у суспільстві та особливе ставлення до них з боку держави. Регулярна армія вперше виникає на території сучасної України разом з утворенням Давньоруської держави в IX ст., її постійним ядром була дружина Великого князя. З того часу між князем і його дружиною уклалися договори, які визначали переваги становища дружинників князя. Упродовж всієї історії України особливе правове положення військовослужбовців закріплювалося у відповідних нормативних актах, таких як: Руська Правда, Гетьманські статті, Конституція Пилипа Орлика 1710 р., спеціальних законах (1917–1920 рр.) У радянські часи було прийнято ряд нормативно-правових актів, які визначали права військовослужбовців, особливості соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх родин.

Прийнятий 20 грудня 1991 року Закон України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» став першим законодавчим актом, який закріплював правовий статус військовослужбовців у незалежній Україні. Усі ці нормативно-правові акти закріплювали певні суб'єктивні права і свободи військовослужбовців, їх особливий правовий статус, пільги та переваги не тільки для них, а й для членів їх сімей [2, с 9].

На сьогодні в Україні склалася система нормативно-правових актів різної юридичної сили, які визначають конституційно-правовий статус військовослужбовців. Зміст правового статусу військовослужбовців є дуже багатограним і залежить від ряду факторів. По-перше, військовослужбовець, як громадянин своєї держави, виконує обов'язки щодо збройного захисту держави, пов'язані з необхідністю беззаперечного виконання наказів і поставлених завдань у будь-яких умовах, у тому числі і з ризиком для життя. З цього випливає, що військовослужбовець, як громадянин, повинен наділитися конституційними правами і свободами, нести обов'язки і відповідальність.

По-друге, конституційні права і свободи військовослужбовців, їх обов'язки і відповідальність визначаються з урахуванням можливостей їх реалізації в умовах збройних сил,

що спричиняє деякі обмеження в правах і свободах. Отже, виконання громадянином обов'язків військової служби обумовлює те, що стосовно нього буде діяти ряд обмежень, що передбачені законодавчо і впливають із особливостей військової служби, а також відповідно до цих особливостей військової служби їм надаються додаткові права, пільги, гарантії і компенсації.

Перш ніж перейти до питання гарантій конституційних прав і свобод військовослужбовців, потрібно розглянути загальне визначення поняття соціально-економічні права.

Соціально-економічні права – це можливості людини реалізувати свої здібності й одержувати кошти для свого існування, беручи участь у виробництві благ.

Соціально-економічні права та обов'язки громадянина України закріплені у II Розділі Конституції. Соціальні та правові гарантії прав членів сімей військовослужбовців базуються на Конституції України, Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та інших нормативно-правових актів. Даний Закон відповідно до Конституції України визначає основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни та регулює відносини у цій галузі [4].

Особливістю правового статусу військовослужбовців в Україні є те, що вони користуються конституційними правами і свободами з певними обмеженнями.

На нашу думку, права військовослужбовців можна поділити на загальногромадські(конституційні) та військово-службові.

Конституційні права і свободи військовослужбовців – це закріплені в Конституції та гарантовані державою можливості, які дозволяють вибирати вид своєї поведінки, користуватися наданими благами для задоволення особистих і суспільних потреб та інтересів особам, які проходять військову службу. Конституційні права і свободи військовослужбовців можна поділити на такі основні групи: особисті (громадянські), політичні, соціальні, економічні і культурні.

До особистих (громадянських) прав військовослужбовців, передбачених Конституцією України, належать: право на життя, права на повагу до гідності людини, права на свободу та особисту недоторканість, права на недоторканість житла, права на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, права на невтручання в особисте та сімейне життя, права на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, права вільно залишати територію України, права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, права на свободу світогляду і віросповідання та інші.

Водночас конституційні права і свободи військовослужбовців можуть бути обмежені як самою Конституцією, так і нормами військового законодавства.

Військовослужбовці можуть бути обмежені у свободі пересування, вільному виборі місця проживання, праві вільно залишати територію України [5].

Також Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» встановлено, що військовослужбовці не можуть бути членами будь-яких політичних партій або організацій чи рухів, організація військовослужбовцями страйків і участь у їх проведенні не допускається [4]. Зокрема, ст. 17 Закону України «Про Збройні Сили України» передбачає, що військовослужбовці зупиняють членство у політичних партіях та професійних спілках на період військової служби. Вони можуть бути членами громадських організацій, статутні положення яких не суперечать засадам діяльності ЗС України і можуть брати участь в їх роботі у вільній від обов'язків військової служби час, коли вони вважаються такими, що не виконують обов'язків військової служби. Крім того, Конституцією України не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій у військових формуваннях [3].

Військово-службові права і свободи поділяються на загальні, посадові та спеціальні. Загальні військово-службові права і свободи – це права, які мають усі військовослужбовці. Посадові права і свободи військовослужбовців визначаються посадою, яку займає військовослужбовець, і пов'язані з виконанням обов'язків, покладених на них державою. Ці права військовослужбовців закріплюються у статутах Збройних Сил України, а також в інструкціях, положеннях. Спеціальні права і свободи пов'язані із перебуванням військовослужбовців на бойовому чергуванні, при виконанні ними обов'язків внутрішньої, гарнізонної та вартової служб, виконанні спеціальних завдань.

Таким чином, можна зробити висновок, що в даний час у зв'язку з військово-політичною ситуацією в Україні та збільшенням кількості військовослужбовців особливо гостро постає питання гарантій прав і свобод осіб, які проходять військову службу.

У державі існують гарантії конституційних прав і свобод, що є сукупністю встановлених державою правових норм, правових способів і засобів, за допомогою яких реалізуються, охороняються, захищаються права і свободи особи та поновлюються порушені права.

Ці гарантії дозволяють вибирати вид своєї поведінки, користуватися представленими благами для задоволення своїх особистих і суспільних потреб та інтересів особам, які проходять військову службу. Вони регулюють зв'язки військовослужбовців з державою. Проте наявні і деякі обмеження конституційних прав і свобод військових, що насамперед пов'язано із характером їх діяльності і є необхідним для ефективного функціонування війська.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
2. Пашинський В. Й. Конституційно-правовий статус військовослужбовців в Україні : дис. канд. юр. наук / Пашинський Володимир Йосипович – Київ, 2007.
3. Про Збройні Сили України [Електронний ресурс]: Закон України від 06.12.1991 № 1934-ХІІ / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>
4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей [Електронний ресурс]: Закон України від 02.12.1991 № 2011-ХІІ / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>
5. Статути Збройних Сил України: збірник законів : чинне законодавство зі змінами та допов. (офіц. текст). – К.: Паливода А. В., 2016.- 424 с.
6. Шамрай Б. М. Гарантії конституційних прав і свобод військовослужбовців в Україні та їх обмеження / Б. М. Шамрай // Юридична наука. - 2013. - № 8. - С. 16-22.

Яненко М.

(наук. кер. – доц. Лобач К.В.)

студентка III курсу історичного факультету

*Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

Інститути конституційного права. Інститут правового статусу людини і громадянина

З розвитком конституційно-правових відносин неодмінно зазнають модернізації усі інститути конституційного права, в тому числі й інститут правового статусу людини і громадянина, котрий сьогодні відзначається проблемами прикладного й теоретичного характеру.